

פרשת **לֶךְ לֶךְ**

צורה מופשטת לתורה – לך לך

ושמתי את זרעך בעפר הארץ, ככוכבי השמים וכחול... – מה עדיף?

בפרשתנו מבטיח הקב"ה לאברם ולזרעו אחריו את הארץ. בנוסף לכך מבטיח לו הקב"ה פעמיים בפרשתנו, שירבה את זרעו. בפעם הראשונה, "ושמתי את זרעך בעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה". בהנחה שמדובר בגרגרי העפר הדקים, שאינם ניתנים לספירה באופן ידני, הבטחה זו נשמעת מרשימה מבחינה כמותית, אך אינה מלהיבה מההיבט האיכותי, כאשר הצאצאים נמשלים לעפר הנמוך וחסר הערך, שדורכים עליו, ואף עושים עליו את הצרכים. מאוחר יותר הקב"ה שב ומרגיע את אברם באשר לבעיית הפריון, "ויצא אתו החוצה ויאמר תבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם, ויאמר לו מה יתנה זרעך". מדוע צריך היה להוציא את אברם החוצה ולבקש ממנו להביט השמימה, וכל זאת כדי שיוכל להשיב על השאלה, האם יוכל לספור את הכוכבים? והרי לכאורה, אברם מסוגל להשיב לשאלה זו גם מבלי לצאת החוצה בשעת לילה? תשובתו של אברם, אם ניתנה, אינה נזכרת בכתוב, אך הקב"ה כמו מסכם את השיחה ביניהם בהבטיחו, "מה יתנה זרעך".

לכאורה, יש בהבטחה זו משום "שיפור" איכותי לעומת קודמתה, שהרי הפעם נמשל זרעו לכוכבים הגבוהים והמאירים, שבהשוואה לעפר שבמשל הקודם, אינם בהישג יד, ובוודאי לא ב"הישג רגל". אם נשווה בין שני המשלים, הבאים לציון ריבוי כמותי, נגלה שבכל אחד מהם מדידת הכמות נעשית באופן שונה. במשל העפר, הקביעה היא "אם יוכל איש למנות", כלומר שאין איש (לאו דוקא אברם) שיכול למנות את עפר הארץ, והפעולה המתבקשת היא למנות, משורש מ.נ.ה. לעומת זאת, במשל הכוכבים, פעולת המדידה אמורה להיעשות ע"י אברם עצמו, והפעולה המתבקשת היא "וספר הכוכבים", משורש ס.פ.ר, ולא משורש מ.נ.ה. מה פשרם של שינויים אלה בשורש הפעולה? ומכיוון ששישורו של אברם עולים על אלה של שאר בני אנוש, האם בא הכתוב לרמוז לנו, לכאורה, שאברם יכול לספור את הכוכבים?

לכאורה, תם סיפור המְשָׁלִים, אך להפתעתנו בסוף פרשת העקדה, לאחר שאברהם עומד בניסיון, מבטיח לו הקב"ה הבטחה "משולבת", שבה כמו שזורים שני המשלים גם יחד, "והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים". ברור שאין כאן נסיגה ברמת האיכות, שהרי נמשלו לכוכבי השמים, ומאידך "באותה נשימה" הם נמשלים גם לחול אשר על שפת הים". אם נתבונן היטב נגלה שיש לנו כבר שלשה משלים, השונים כנראה זה מזה. בפרשת העקדה מדובר בחול, של ים דווקא, לעומת עפר הארץ בהבטחה הראשונה. ומכיוון שאין מילה, ואפילו אות, מיותרת בתורה, ומכיוון שבכל שוני לשוני, טמון שינוי רעיוני, עלינו לנסות ולהגיע לפשרם של המשלים השונים, של מיקומם ושל פעולות המדידה השונות לגביהם. שלשה משלים אלה משלימים כנראה זה את זה, ולכן נדרשים שלושתם, כי כל אחד מהם תורם כנראה להצגת מעלה ייחודית מזווית ראייה אחרת. כדוגמה פשוטה, ניתן לקחת את מיקומם של הרכיבים המשמשים כמשל. העפר - בארץ, החול - על שפת הים ובקרקעיתו, והכוכבים בחלל השמים המקיפים את הארץ. רק הצירוף של שלושתם, מייצג שלמות אחת גדולה של היקום כולו.

על דרך הנגלה קיימים פירושים המבהירים שהשימוש בעפר או בחול הנמוכים וחסרי הערך, לעומת הכוכבים הגבוהים והמאירים, כמו באה להבליט תכונה מיוחדת בה מתאפיין עם ישראל, כזרעו של אברהם אבינו. עם ישראל הוא עם "קיצוני" המאופיין בקוטביות יתירה ויש לו נטייה אל הקצוות. עם ישראל מצטיין בכל תחום שאליו הוא פונה. כאשר עם ישראל בוחר ללכת בדרך ה', בתורה ובמצוות, הוא מתעלה ומגיע עד למדרגת הכוכבים ואף למעלה ממנה. לעומת זאת, כאשר עם ישראל מתדרדר ומתרחק מהקדושה ומהאלוקות, הוא מסוגל לרדת לדרגות מאוד נמוכות, כמו "הצטיינות" בפשיעה וכיו"ב, דרגות הנמשלות לעפר שכולם דורכים עליו, דהיינו כולם גבוהים ממנו.

כדי להשיב על דרך פנימיות וחסידות, עלינו לפתוח צוהר לתיבות עפר, כוכבים, חול ולספר. אם נחפש אחר המופע הראשון של המילה עפר בתורה, נגלה אותו בסיפור הבריאה של אדם הראשון, "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפו נשמת חיים". העפר הוא בעצם השכבה החיצונית והעליונה של האדמה. בשל קרבתה של האות פ' לאותיות ב' ו-ו', הרש"ר הירש מקשר שם עצם זה למילה עבר במשמעות של צד. העפר הוא העבר החיצוני של האדמה. באותה מידה דומה העפר לעור הגוף, בהיותו המעטה החיצון של האדמה. המילה עפר מזכירה גם את השורש חפר, ואם נחפור בעפר נוכל לשתול בו צמחים מחד, וגם לגלות בו מגוון של אוצרות, מזהב ועד מינרלים שונים, מאידך. ואכן, הגוף שנבנה מעפר, מהוה מעין מעטה ולבוש לנשמה, שכמו נשתלת בתוכו. את חטא עץ הדעת ניתן "לתלות" במרכיב העפר שבאדם. אותיות המילה עפר, כמו מרמזות על סדר הדברים כפי שאירעו. מעניין שכל האותיות המרכיבות מילה זו, מייצגות איברים שונים בגופו של האדם, איברים שהיו מעורבים בסיפור, עין, פה, ריש (ראש בארמית). ואכן הורתו של החטא בעין הגשמית התרה ומחפשת, "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים". קיים מעין נתק בין העין ובין הראש. העיניים מקושרות כנראה יותר אל הפה מאשר אל המוח, ומכאן התגובה הכמו-רפלקסיבית "ותקח מפריו ותאכל", מימוש באמצעות הפה. רק אחר כך הם תופסים את הראש בידיים, הראש מתעורר למחשבה ומגלה את המצב החדש, "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עליה תאנה".

אם ניקח את שתי האותיות הראשונות של המילה עפר, נקבל עפ, כלומר שהעפר הוא דק ויכול לעוף כאבק פורח. העפר אינו מקובע במקומו והוא יכול להינשא על גבי רוח או להיסחף ע"י מים. תכונה אחרת שהזכרנו רמוזה בסימנת פ'ר'. כל

השורשים הפותחים באותיות 'פר' עניינם חלוקה והפרדה או פיזור(כמו לְפָרוֹשׁ, לְפָרֵק, לְפָרוֹט, לְפָרוֹם לְפָרַר ועוד). גם השורש **פרע** (=עֶפֶר בסדר שונה), עניינו פיזור (כמו שער פרוע שאינו אסוף). **העפר** הוא בעצם אדמה מִפְרָת ותחוה ולכן הוא משמש כמשל טוב לריבוי (הגרגרים), אך גם לִפְרוּד, ובכך טמון גם יתרונו של **העפר**. בגרגרי העפר יש נטייה לספוח מים ולהתנפח, ולכן כאשר משקים את **העפר** במים, הגרגרים סופחים את המים, מתנפחים ונצמדים זה לזה עד כדי התלכדות לגוש אחד. ומהם המים, שאמורים להשקות וללכד את עם ישראל? זו התורה, שנשמתם צמאה אליה, וכפי שאנו מוצאים בנבואתם של ישעיה "הוי קָל צָמָא לְכוּ לְמַיִם", וכפירוש חז"ל "אין מים אלא תורה".

ומה עם **החול** "אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם"? חול זה מורכב מגרגרים זכים יותר של צורן, שלהבדיל מהעפר, אינם נדבקים זה לזה, וכמו שומרים על ייחודם. שמו של **החול** אף הוא מרמז על מהותו. אם נשקה את **החול** במים, **יחלחלו** המים בעד **החול** ולא יגרמו לליכוד של הגרגרים. שמו מרמז **לחללים** ניכרים שקיימים בין גרגר לגרגר, חללים המאפשרים למשל לסנן מים ע"י העברתם מבעד לחול. מה עדיף אם כן, העפר או שמא החול? העפר כמו "חמים ותמים" יותר מן החול. הוא משתוקק למים, ובקבלו אותם הוא מתחבר בהתלהבות לגרגרים הסובבים אותו. לא כן החול ה"קר" והמנוכר, האדיש יותר, לכאורה. כדי לחבר את גרגרי החול, אנו זקוקים לחום גבוה בהרבה, יש להתיך את גרגרי החול עד כדי מיזוגם ליחידה אחת, לנזול **זך** ושקוף הקרוי **זכוכית**.

אם נחליף כעת כיוון ו"נקפוץ לגובה", לכיוון **הכוכבים**, נגלה שמדובר במספר עצום של גופים ענקיים, רובם גדולים לאין ערוך מהשמש, ובעלי קרינה חזקה מאוד. מהקרקע נראים הכוכבים מועטים מאוד, יחסית למספרם האמיתי, קטנים מאוד ובעלי הארה קלושה. למרות שבדורו של אברהם אבינו איש לא היה מעלה על דעתו שמספר הכוכבים חורג ממאות או אלפים, הקב"ה משתמש בהם כמשל למספר הגדול מזה של הגרגרים שבעפר הארץ. המרחק שבין כוכב לשכניו גדול מאוד ונמדד בשנות אור (ואף במיליוני שנות אור), אך לכל כוכב ייחוד משלו. האסטרונומיה מייחסת לכוכבים ולמזלות השפעה על כל הקורה על פני האדמה, אך ביהדות **הכוכבים** בהירים יותר, וכפי שכתוב בתהילים, "מוֹנֵה מַסְפָּר **לכוכבים** לְכֹלם שְׁמוֹת יְקָרָא". ראשית, יש לכוכבים מניין ומספר, אך בנוסף לכך, לכל אחד מהם שם משלו. מכיוון ששם מייצג מהות, הכתוב מגלה לנו בעצם, שלכל כוכב תפקיד מיוחד והשפעה מיוחדת בעולם, מלבד ההארה (ואולי בגין הקרינה המיוחדת לו). מדוע הכוכבים כל כך מרוחקים מאיתנו? אילו היו הכוכבים קרובים יותר, היו עלולים חלילה לדוגמא, לשרוף את כדור הארץ, לשנות את מהלכו ולמנוע את קיומם של חיים על גביו. דוקא ריחוקם מאיתנו, הוא המאפשר לנו לקבל את אורם והשפעתם במידה המיטבית כפי שקבע הקב"ה.

ומה פשר השם **כוכב**? אם נחלק מילה זו לשתיים נקבל צמד מילים, **כוכב**. ניתן לשער שאולי מקורה של המילה **כוכב** היא המילה **כה**, אך לצורך חיבורה, וכדי להימנע מאות ה' שאינה נהגית באמצע המילה, התחלפה האות ה' באות ו' השומרת על תנועת החולם, ועל הגיית המילה, כאילו אמרנו ברצף את המילים **כה-כב**. ומה יוצא לנו מכל זה? על דרך פנימיות המילה **כה** מייצגת הארה ככלל, והארה רוחנית בפרט. המופע הראשון של המילה **אור** בתורה, הוא במילה העשרים וחמש (=כה). וניתן לראות זיקה זו במקומות רבים נוספים, כמו בסיפור העקדה, כשאברהם, שלפי המדרש רואה **אור** על הר המוריה, אומר לנעריו (שאינם רואים) "שְׁבוּ לְכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱר נִלְכָּה עִד כָּה...".

כעת הדברים מתבהרים ומתחילים להאיר. חלקה הראשון של המילה **כוכב**, **כה**, מרמז על יכולת ההארה שלו, ואילו חלקה השני, **כב**, מתייחס לצד השני שלו, לכך שלקראת עלות השחר הוא כמו **כבה**. כמו שאורה של השמש "הקטנה" והקרובה (יחסית לכוכבים), מסתיר על הארתם העצומה של הכוכבים בשעות היום, עד כדי "כיבויים", כך ה"פה" החומרי (**החמור**) הקרוב לליבם של הנערים, גורם אצלם להסתרה של **הפה**, של ההארה הרוחנית. **כּוּן** זה זוכה לחיזוק בדברים בהם חותם הקב"ה את הבטחתו לאברהם **בְּמִשַׁל הַכּוֹכָבִים**, "**כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ**" (להבדיל מ"הנערים").

עתה יכולים אנו לגשת לשורשי המידה השונים. השורש **מ.נ.ה**, בדומה ל**מנה** קצובה של אוכל, עניינו הקצבה והגבלה. לעומת זאת, על פי חסידות מרמז השורש **ס.פ.ר** על הארה, מלשון **ספיריות**. נשוב ונסכם את הצדדים השונים שבכל אחד מהמשלים. העפר אינו שקוף ואף אטום **לאור**, אך הוא משמש כלי קיבול לזרע הנובט לו **בחשיכה**, במעין רחם של "אמא אדמה". ובאמצעות התורה, המים החיים, מצמיח **העפר פירות** (העין זוכה לראות פרי). ובאשר ל**חול**, שם דרושה השקעה של התלהבות חסידית גדולה יותר, "הֲלוֹא **כֹּה** דְּבָרֵי **פֶּאֶשׁ נָאֵם ה'**", הסוחפת ומתיכה את הלבבות הקפואים לישות אחת, זכה וברה. הזכוכית היא משל לסילוק של כל הקליפות והמסכים המכסים על הנשמה ומסתירים אותה מן הגוף. כותנות **העור** (=עור), חוזרות להיות שקופות (כותנות **אור**), ו**אור** הנשמה מאיר בעדן בתוך הגוף ומשתקף במעשיו. הרמה השלישית והגבוהה יותר היא "ניוצא אתו **החוצה**", יציאה מבעד ל**מחיצות** ולמגבלות הטבע, כפי שמביא רש"י "הוציאו מחלליו של עולם והגביהו למעלה מן **הכוכבים**", יציאה מהריקנות של העולם הגשמי, ועליה והארה רוחנית של מעל הכוכבים. כל יהודי מתגלה **כוכב**, ולא זו בלבד אלא שהוא יכול ל**ספר**, להאיר באור יקרות **ספירי**, באור המיוחד לו (תדר המיוחד לנשמתו).

דבר חסידות

צריך החסיד להיות שנון (חד וחותר) אך על שנינותו להיות מכוונת פנימה (את השנינות הוא רשאי להפנות רק כלפי עצמו, בביקורת עצמית, ולא כלפי הזולת).

(ספר השיחות תש"ה)

שבת שלום ומבורך

מ / מ / ס / מ

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananme@gmail.com או לטלפון 052-569-9691